

«ما در سال‌های گذشته از سواحل طولانی دریای عمان بهره لازم و کافی را نبرده‌ایم. ذهنمان هم‌ماش متوجه خلیج فارس بوده، اهمیت دریای عمان از نظر ما مغفول‌نمانده. این نگاه جدید که نگاه به دریای عمان است به وسیله ارتش جمهوری اسلامی، می‌تواند کارهای بزرگی را انجام دهد؛ این برای منطقه جنوب‌شرقی کشور یک موهبت الهی است.» (۱۳۸۸/۱/۳۰)

مقاله پژوهشی: طراحی الگوی ایجاد پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن برای

تداوم عملیات یگان‌های شناور نداجا

[20.1001.1.17351723.1400.19.75.1.6](https://doi.org/10.17351/23.1400.19.75.1.6)

محسن صادقی نسب^۱، شهرام نوروزانی^۲ و محمد اسماعیل شریفان^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۰۵

چکیده

در دنیای امروز دریاها، به ویژه حضور در آب‌های بین‌المللی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های کشورهای صاحب قدرت است. در حقیقت کسی که بیشتر به دریا تسلط دارد، به همان اندازه دارای قدرت است. خوشبختانه امروزه ج.ا.ایران با فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، نگاه خود را از دریاهای خانگی که همان خلیج فارس و دریای عمان باشد، به دوردست برده که نشان دهنده حضور ج.ا.ایران در ایفای نقش بین‌المللی است. نیروی دریایی راهبردی در سال‌های اخیر اقدامات چشم‌گیری را به منصه ظهور گذاشته که خوشبختانه نتایج حاصل از این اقدامات، گام به گام بوده و از حضور در حوزه منطقه خلیج عدن، موفقیت آمیز بوده و هر مرحله از آن افزون‌بر این که برگی زرین بر توانمندی‌های نظامی ج.ا.ایران افزون نموده، به عنوان مؤلفه‌ای مؤثر برای تأمین امنیت خطوط دریانوری و دریایی ایفای نقش نموده است. دغدغه اصلی محقق، نبود الگوی مناسب برای ایجاد پایگاه پشتیبانی برای تداوم عملیات یگان‌های شناور نداجا در حوزه بین‌المللی خلیج عدن می‌باشد، که در این تحقیق به آن پرداخته شد. این تحقیق به روش موردی زمینه‌ای و بهره‌گیری از شاخص‌های آمار توصیفی مانند میانگین، نمودار و جداول توزیع فراوانی به توصیف ویژگی‌های جامعه آماری و داده‌های مربوط به ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها پرداخته و ضریب همبستگی چندگانه برای بیان درصد اطمینان و همچنین ضریب β جهت رتبه‌بندی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پایگاه پشتیبانی خلیج عدن استفاده و در نهایت برای تعیین نقش و میزان تاثیر هر یک از این ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، از آمارهای همبستگی و برای تأیید تأثیر آنها بر الگوی مناسب ایجاد پایگاه خلیج عدن و همخوانی بین آنها نیز از تحلیل عاملی استفاده شده است و در نهایت نتیجه‌گیری و الگوی ایجاد پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن با ۲ بعد، ۶ مؤلفه و ۵۹ شاخص شناسایی گردید.

واژگان کلیدی: خلیج عدن، نیروی دریایی راهبردی، پایگاه پشتیبانی، حوزه بین‌المللی، یگان‌های شناور.

۱. دکترای مدیریت راهبردی نظامی و استادیار دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج.ا.ایران (نویسنده مسئول) -

dr.sadeqi35@gmail.com

۲. دانش آموخته دکترای علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی - shahramkohi@yahoo.com

۳. استادیار دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش ج.ا.ایران - esmaeel.sharifan@gmail.com

مقدمه

عالمان علم ژئوپلیتیک معتقدند که چند نقطه حیاتی و سوق‌الجیشی در منطقه آسیای جنوب غربی وجود دارد که اگر کشوری بر این مناطق مسلط شود، از قدرت و توان بالاتری در منطقه و جهان بهره خواهد برد؛ از دیرباز نیز توجه به این مناطق و شاهراه‌های جهانی اهمیت فراوانی در راهبرد کشورها داشت، بنابراین تلاش برای نفوذ در منطقه و تسلط بر تنگه هرمز، خلیج عدن، تنگه باب‌المندب و کانال سوئز همیشه وجود داشته است و هر کشوری سعی می‌کند مانع نفوذ رقیب خود در این مناطق شود. آمریکا و قدرت‌های غربی سالیان طولانی است سعی دارند با تسلط بر دریاها و اقیانوس‌ها از طریق نیروی دریایی قدرتمند، توان و قدرت جهانی خود را ارتقا داده و به نمایش بگذارند و روند انتقال انرژی و تجارت جهانی را واپایش کنند، از این رو به هیچ وجه حاضر نیستند که سایر کشورها راهبرد آنها را با مشکل روبه‌رو کند. وجود پایگاه بزرگ «دیه‌گوگاریا» آمریکا در اقیانوس هند و همچنین وجود پایگاه‌های دریایی فرانسه و آمریکا در جیبوتی و زیرمجموعه آن در بحرین با عنوان پایگاه پنجم نیروی دریایی آمریکا و نیروی واکنش سریع این کشور و پایگاه‌هایی از این دست در منطقه، در چارچوب همین راهبرد پایه‌ریزی شده که افزون بر تفوق بر دریاها، از برتری و حضور سایر قدرت‌ها در منطقه جلوگیری کنند. احاطه آسیای جنوب غربی در پیوند دو اقیانوس بزرگ هند و اطلس که از راه مجاری آبی این اقیانوس‌ها شامل خلیج فارس، دریای عمان، خلیج عدن، دریای سرخ و در طرف دیگر دریای مدیترانه، دریای سیاه و دریای اژه صورت گرفته است، منطقه را از ویژگی منحصربه‌فردی برخوردار کرده که موجب توجه سایر کشورها شده است.

تلاش‌های ج.ا.ایران برای تقویت حضور در سودان، اریتره، جیبوتی، یمن و سایر کشورها و جزایر حاشیه دریای سرخ و خلیج عدن، در راستای نگرش راهبردی و کلانی است که امنیت رژیم صهیونیستی را به شدت تهدید می‌کند. بنابراین ج.ا.ایران، به کشورهای عمان، یمن، سودان، اریتره، اتیوپی و جیبوتی نگاهی ویژه داشته و در چند سال گذشته، به میزان این توجه افزوده است.

منطقه خلیج عدن متناسب با نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران می‌باشد که در این تحقیق به آن پرداخته شده است.

۲-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق

انجام این پژوهش بنا به دلایل و عوامل زیر از اهمیت بالایی برخوردار است:

(۱) تأکید امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مبنی بر اینکه «پیشرفت‌های سال‌های اخیر نیروی دریایی محسوس و ملموس است؛ پیش از انقلاب اسلامی، اهمیت، عظمت و حساسیت دریا نادیده گرفته می‌شد اما امروز نیروی دریایی پیشرفت‌های زیادی کرده که البته هنوز با نقطه مطلوب فاصله داریم. دریا عرصه رویارویی قدرتمندانه با دشمنان و در عین حال، فعالیت مؤثر و همکاری با دوستان است؛ دسترسی به آب‌های آزاد، اتصال به چهارگوشه جهان از راه دریا و امکان دفاع از کشور در بستر دریا از جمله برکات دریاست که مردم و مسئولان باید به آن توجه کنند» (۱۳۹۴/۰۹/۰۷). بیانگر اهمیت موضوع می‌باشد، بنابراین تولید ادبیات در این حوزه می‌تواند در پیاده‌سازی نیات راهبردی مقام معظم رهبری، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مؤثر باشد.

انتظارات فرماندهی معظم کل قوا از نیروی دریایی مبنی بر اینکه: «نیروی دریایی امروز در بسیاری از نقاط عالم و در کشور ما یک نیروی راهبردی است به چشم یک نیروی راهبردی به نیروی دریایی باید نگریسته شود» (۱۳۹۴/۰۹/۰۷). و همچنین بر اساس تدبیر فرماندهی نداجا، حضور مستمر و مداوم یگان‌های شناور در منطقه خلیج عدن بدون وقفه نشانگر اهمیت پشتیبانی مناسب از این مأموریت می‌باشد.

(۲) فراهم شدن زمینه لازم برای ایجاد ردیف خاص بودجه برای پشتیبانی از یگان‌های شناور در منطقه خلیج عدن.

(۳) فرماندهان بدون دغدغه و با اعتماد به نفس بالا به مأموریت عملیاتی خود ادامه داده و دغدغه‌ای به عنوان پشتیبانی و تأمین نیازمندی‌های عمومی و تخصصی برای یگان‌های شناور در منطقه خلیج عدن به وجود نخواهد آمد.

و ویژگی های راهبردی موثر در ایجاد پایگاه برون مرزی موانع و چالش های ایجاد پایگاه دریایی را شناسایی نموده و وفارغ از اینکه کشور ایجادکننده پایگاه دریایی و کشور مقصد چه کشورهایی باشند در نهایت هشت بعد اثرگذار در ایجاد پایگاه دریایی شناسایی و برای هر کدام مؤلفه های لازم را احصا نموده اند.

(۲) همچنین مجموعه های دیگر مطالعه شده، بیشتر به تبیین جایگاه ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی سواحل جنوب شرق، غرب اقیانوس هند و تنگه های آن پرداخته و در ادامه روابط قدرت و اثرگذاری این روابط بر همگاری های منطقه ای در راستای ایجاد امنیت دریایی مورد بررسی قرار گرفته و از ادبیات تحقیقات انجام شده استفاده است. ولی تفاوت آن در این است که تحقیقات در نهایت به مرور پایگاه دریایی برون مرزی برخی کشورها در منطقه و رقابت راهبردی ناشی از ایجاد پایگاه در منطقه پرداخته است. ولی بررسی ظرفیت های کشورمان در ایجاد پایگاه برون مرزی و ارائه الگویی مناسب برای ایجاد پایگاه دریایی در خلیج عدن با ویژگی های دو بعد اساسی؛ ظرفیت و موقعیت راهبردی و شش مؤلفه جدید از نوآوری این پژوهش به حساب می آید.

۱-۴. هدف های تحقیق

۱-۴-۱. هدف اصلی

طراحی الگوی مناسب برای ایجاد پایگاه پشتیبانی برای تداوم عملیات یگان های شناور نیروی دریایی در منطقه خلیج عدن.

۱-۴-۲. هدف های فرعی

- (۱) شناسایی ابعاد ایجاد پایگاه پشتیبانی برای تداوم عملیات یگان های شناور نیروی دریایی در منطقه خلیج عدن؛
- (۲) شناسایی مؤلفه های ایجاد پایگاه پشتیبانی برای تداوم عملیات یگان های شناور نیروی دریایی در منطقه خلیج عدن؛

۱-۶-۲. فرضیه‌های فرعی

- (۱) مهم‌ترین مؤلفه‌های بعد ظرفیت ایجاد الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن عبارتند از: مؤلفه پشتیبانی، مؤلفه عملیاتی، مؤلفه اطلاعاتی و مؤلفه دیپلماسی دریایی.
- (۲) مهم‌ترین مؤلفه‌های بعد موقعیت ایجاد الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن عبارتند از: مؤلفه راهبردی و مؤلفه ژئوپلیتیکی.

۱-۷. روش تحقیق

این تحقیق از نوع کاربردی به روش موردی زمینه‌ای انجام شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق و تعیین میزان تأثیر ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های طراحی الگوی خلیج عدن و پایگاه پشتیبانی برای تداوم عملیات یگان‌های شناور نیروی دریایی در منطقه خلیج عدن از طریق پرسشنامه و مصاحبه استخراج شد و با بهره‌گیری از شاخص‌های آمار توصیفی مانند میانگین، نمودار و جداول توزیع فراوانی به توصیف ویژگی‌های جامعه آماری و داده‌های مربوط به ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها پرداخته شد. در این آزمون ابتدا میانگین رتبه‌های ارائه شده برای هر یک از گزینه‌های سؤال‌ها محاسبه شد و سپس ترتیب توالی میانگین رتبه‌ها بررسی شدند.

در ادامه از تحلیل واریانس رگرسیون برای بررسی وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته و ضریب همبستگی چندگانه برای بیان درصد اطمینان و همچنین ضریب β برای رتبه‌بندی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پایگاه پشتیبانی خلیج عدن استفاده شد. در نهایت برای تعیین نقش و میزان تأثیر هر یک از این ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، از آمارهای همبستگی و برای تأیید تأثیر آنها بر الگوی مناسب پایگاه خلیج عدن و همخوانی بین آنها نیز از تحلیل عاملی استفاده گردید.

برای استمرار چرخه صنعتی و سلطه بر اقتصاد جهانی، نیازمند انرژی منطقه آسیای جنوب غربی است و برای دستیابی به این منابع، آسان‌ترین و ارزان‌ترین راه، استفاده از راه‌های آبی است که برای این منظور عبور از باب‌المنذب به صرفه‌تر از دور زدن قاره آفریقا است. از اواخر قرن ۱۵ و اوایل قرن ۱۶ کشورهای استعمارگر اروپایی همچون پرتغال و انگلستان توجه ویژه‌ای به این منطقه از آفریقا داشتند و همواره سعی می‌کردند تا نفوذ خود را در منطقه استمرار دهند. به تدریج کشورهای دیگری از جمله فرانسه، شوروی، ایتالیا و آمریکا نیز به جرگه استعمارگران سومالی افزوده شدند که نمونه بارز آن در تقسیم‌بندی قلمرو سنتی سومالی در میان کشورهای فرانسه، ایتالیا و انگلستان به‌خوبی قابل مشاهده است. در امتداد سواحل سومالی جزایر کوچکی واقع است که مهم‌ترین آن را می‌توان مجموعه جزایر «باب» (که در ورودی خلیج ناگوار واقع است)، جزیره «کیت» (نزدیکی بندر بربرا) و جزایر «بهاما»، «الکوی» و «سوقطره» نام برد. مجموعه جزایر «باجون» نیز که در نزدیکی سواحل کیسمائو تا پورحافو قرار گرفته‌اند از مهم‌ترین جزایر ساحل شرقی سومالی به حساب می‌آیند. قرار گرفتن سومالی در مجاورت دریای سرخ مهم‌ترین علت اهمیت راهبردی این کشور در منطقه است. به‌همین سبب از نیمه دوم قرن نوزدهم به بعد به دلیل اهمیت دریای سرخ در کشورهای مسلط بر این دریا و به خصوص کشورهای تنگه عدن مسلط بودند توجه آنها را به سومالی نیز معطوف نمود. علت این افزایش توجه اهمیت افتتاح کانال سوئز بود که دریای مدیترانه را از طریق دریای سرخ و تنگه عدن به اقیانوس هند متصل می‌ساخت. این کانال از همان زمان به بعد، تاکنون از زمره مهم‌ترین آبراه‌های دریایی جهان به‌شمار می‌رود (قمشی، ۱۳۷۸: ۱۴-۳).

توسعه تأسیسات نظامی سومالی نسبت به بسیاری از کشورهای آفریقایی چشمگیر بوده است. نیروی دریایی سومالی در سال ۱۳۴۴ توسط شوروی و برای امنیت سواحل پایه‌گذاری گردید. در سال ۱۳۳۹ هنگامی که این کشور به استقلال دست پیدا کرد، ارتش آن مرکب از ۵۰۰۰ نفر بود. در سال ۱۳۶۳ و قبل از جنگ‌های «اودگادن» با اتیوپی این تعداد به ۲۳۰۰۰ نفر رسید و طبق آمار سومالی در سال ۱۳۹۱ دارای ارتشی بالغ بر ۶۰ هزار

کافی جیبوتی می‌باشد. جیبوتی دارای یک ارتش کوچک ۲۷۰۰ نفری می‌باشد. همچنین ۳۱۰۰ نفر نیروی شبه‌نظامی در آن کشور وجود دارد. اما امنیت کشور به وسیله حضور چهار تا چهار هزار و پانصد تن از نیروهای فرانسوی که به حضورشان در جیبوتی ادامه می‌دهند (شامل یک اتحادیه از لژیون خارجی فرانسه) تأمین می‌شود (قمشی، ۱۳۷۸:۲۹).

۲-۱-۴. یمن

یکی از حاصل‌خیزترین مناطق شبه جزیره عربی به‌شمار رفته و به علت دارا بودن موقعیت ویژه جغرافیایی و بنادر و جزایر مهم، در طول تاریخ مورد نظر استعمارگران بوده و صفحات تاریخ این کشور را حوادث گوناگون پر کرده است. این کشور از لحاظ راهبردی دارای اهمیت ویژه‌ای است، زیرا در بخش شمال غربی و شامل شرقی «باب‌المنذب» قرار گرفته و این تنگه بین دریای سرخ و اقیانوس هند واقع شده و نزدیک‌ترین آبراه بین شرق و غرب می‌باشد. این کشور یکی از نقاط حساس راهبردی مورد نظر شرق و غرب است. یمن با تسلط بر تنگه «باب‌المنذب» قادر به واپایش دریای سرخ بوده و حتی می‌تواند آنجا را با دارا بودن جزیره مهم و راهبردی «بریم» ببندد. این جزیره، تنگه «باب‌المنذب» را به ۲ بخش آبراه شرقی به نام «باب‌الاسکندر» و آبراه غربی به نام «میون» تقسیم کرده است (کریملو، ۱۳۷۴:۲۹). در شکل شماره (۱) موقعیت کشورهای حوزه خلیج عدن به ویژه کشور یمن نشان داده شده است.



شکل شماره (۱): کشورهای حوزه خلیج عدن

وجود بعضی جزایر با ویژگی‌های راهبردی بر اهمیت آنها می‌افزاید، افزون‌بر جزیره «بریم» جزیره «زقر» که در فاصله ۲۹ کیلومتری یمن قرار دارد و بلندترین نقطه آن ۶۵۲ متر از سطح دریا ارتفاع دارد، امکان واپایش و مراقبت فعالیت‌های دریایی آن منطقه را مسیر می‌سازد.

جزیره «کمران» نیز از اهمیت راهبردی برخوردار می‌باشد. جزیره «جبل الطیر» به خاطر اشراف بر آبراه منطقه دارای اهمیت ویژه‌ای است. جزایر دیگری نیز هستند که دارای اهمیت راهبردی می‌باشند، به طور کلی با توجه به موقعیت راهکنشی (تاکتیکی) و راهبردی این جزایر می‌توان از آنها برای مقاصد نظامی و برای واپایش کشتیرانی در دریای سرخ استفاده نمود. عوامل دیگری که بر اهمیت این کشور می‌افزاید عبارتند از:

(۱) نزدیکی این کشور به شاخ آفریقا، که در نیمه دوم قرن حاضر، به علت کشمکش‌های ابرقدرت‌ها در این منطقه بر حساسیت موقعیت آن افزوده است.

(۲) محاصره «باب المندب» از سوی نیروهای ارتش مصر در جنگ ۵ روزه سال ۱۹۶۷

یک تجربه تاریخی برای رژیم اشغالگر قدس بود، بنابراین امنیت یمن برای آن رژیم دارای اهمیت حیاتی است.

(۳) یمن که از قسمت شمال با عربستان دارای مرزهای مشترک است، امنیت آن برای عربستان سعودی از نظر تولید و صدور نفت دارای اهمیت می‌باشد و در طول سال‌های ۷۰-۱۹۶۲ حمایت عربستان سعودی از سلطنت طلبان در برابر جمهوری خواهان که دولت مصر از آنها حمایت می‌نمود، به علت ترس از نفوذ مصری‌ها در جنوب و برهم زدن آرامش منطقه بوده است.

(۴) به علت دارا بودن سواحل طولانی در دریای سرخ و دریای عرب و نیز به علت وجود بنادر مهمی مانند عدن، حدیده و فحاء که به اهمیت راهبردی یمن می‌افزاید (قمشی ۱۳۷۸:۳۰). اهمیت یمن برای قدرت‌های خارجی و منطقه‌ای از سه عامل جغرافیا، فرهنگ و جمعیت این کشور ناشی می‌شود. در گزارش‌ها و کتاب‌هایی که درباره یمن نگاشته شده بیشتر به اهمیت جغرافیایی و ژئوپلیتیکی یمن که همانا اشراف بر آبراه راهبردی باب‌المنذب و همجواری با حرمین شریفین است، پرداخته شده و به اهمیت فرهنگی و جمعیتی آن کمتر توجه می‌شود. در بعد نظامی عدن به سه دلیل مهم است:

(۱) عدن تنها منطقه‌ای است که عربستان می‌تواند عملیات زمینی با پشتیبانی دریایی علیه یمن صورت دهد؛ هر چند عربستان از ناحیه جنوبی خود نیز می‌تواند عملیات‌های زمینی ترتیب دهد، اما به دو دلیل، شکست‌های گذشته عربستان از انصارالله در مناطق شمالی یمن و همچنین کوهستانی بودن این مناطق بر خلاف کویری و هموار بودن مناطق جنوبی یمن، این امر امکان‌پذیر نیست.

(۲) دسترسی عدن به دریا و عدم وجود نیروی دریایی قوی در یمن در مواجهه با عربستان که نیروهای سعودی به راحتی با ورود از دریا به این مناطق می‌توانند توازن نظامی در عدن را به نفع خود تغییر دهند.

(۳) فرودگاه مرکزی (هرچند این فرودگاه نظامی نبوده) در این استان نیز به عنوان فرودگاه منطقه‌ای در نظر گرفته شده که عربستان با تصرف آن به راحتی می‌تواند تسلیحات خود را به این فرودگاه انتقال داده و به نوعی از شورشیان و گروه‌های تکفیری در جنوب یمن حمایت‌های نظامی را به عمل آورد (قمشی، ۱۳۷۸:۳۲).

(۳) واپایش و حفاظت از خطوط کشتیرانی متعلق به آن کشور؛

(۴) حرکت کشتی‌ها از بندر «ایلات» در دریای سرخ به سوی آب‌های بین‌المللی از

طریق دریای سرخ (کریملو، ۱۳۷۳: ۲۰).

همچنین به دنبال شکست حکومت سابق اتیوپی و به ثمر رسیدن استقلال اریتره، وزارت دفاع این کشور اعلام کرد، اکنون که اریتره از اتیوپی نگرانی ندارد و با توجه به اینکه ارتش بزرگ هزینه‌ای سنگین بر اقتصاد ضعیف آن کشور تحمیل می‌کند و با توجه به اوضاع سیاسی منطقه، نیازی به داشتن این حجم از ارتش نیست، بنابراین آن دسته از ارتش‌هایی که از سال ۱۹۹۱ وارد مبارزات شده‌اند، از خدمت مرخص می‌شوند تا در کارهای تولیدی فعالیت نمایند.

بعد از فرار « منگیستو»، خدمت نظام در اریتره برای یک دوره یک ساله تا ۱۸ ماهه، برای سنین ۱۸ الی ۴۰ سال اجباری گردید. نیروهای «جبهه آزادیبخش مردم اریتره» در حدود ۸۵ هزار نفر می‌باشد. اعضای نیروی دریایی اریتره در حدود ۳۰۰۰ نفر بوده و گفته می‌شود که حدود ۱۰ الی ۱۲ فروند از کشتی‌های نیروی دریایی اتیوپی به اضافه ۲۵ قایق مسلح و ۵۰ قایق دکل‌دار در خلیج «مساوه» و «اساب» مستقر هستند (کریملو، ۱۳۷۳: ۱۶۹).

۲-۲. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ایجاد پایگاه پشتیبانی از دیدگاه ۱۲ نفر از خبرگان

در جدول زیر ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ایجاد پایگاه پشتیبانی از دیدگاه خبرگان

آورده می‌شود:

جدول شماره (۱): ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها از نظر خبرگان

| ابعاد | مؤلفه | شاخص |
|-------|-------|------|
|-------|-------|------|

| ابعاد | مؤلفه | شاخص |
|-------|-----------|--|
| | ایجاب | <ul style="list-style-type: none"> - نگرش به آینده سیاسی کشور مورد نظر و روابط دیپلماتیک کشورمان با کشور هدف. - راه داشتن و آزادی راه‌های ارتباطی دریایی به آن کشور که در شرایط بحران بتوان استفاده کرد. - توانایی هماهنگی ورود یگان‌ها در هر زمان مورد نیاز به بندر جهت پهلوگیری یگاهای شناور را داشته باشد. |
| مؤلفه | راهبردی | <ul style="list-style-type: none"> - کشور سومالی، تسلط به باب‌المنندب به عنوان تنگه راهبردی ورود به دریای سرخ و کانال سوئز دسترسی به آبهای آزاد. - کشور یمن، تسلط به باب‌المنندب به عنوان تنگه راهبردی ورود به دریای سرخ و کانال سوئز دسترسی به آبهای آزاد. - کشور جیبوتی، تسلط به باب‌المنندب به عنوان تنگه راهبردی ورود به دریای سرخ و کانال سوئز دسترسی به آبهای آزاد. - کشور عربستان، تسلط به باب‌المنندب به عنوان تنگه راهبردی ورود به دریای سرخ و کانال سوئز دسترسی به آبهای آزاد. - کشور اریتره، تسلط به باب‌المنندب به عنوان تنگه راهبردی ورود به دریای سرخ و کانال سوئز دسترسی به آبهای آزاد. - موقعیت مناسب فرودگاه‌ها و بنادر آن برای انتقال تجهیزات نظامی به مناطق دلخواه، ثبات نسبی سیاسی در جیبوتی. - امکان تعویض حکومت با کمترین مقاومت، موافقت جیبوتی برای حضور نیروهای نظامی بیگانه در آن کشور (در حال حاضر نیروهای فرانسوی، آلمانی، ژاپنی، قطری و آمریکایی در جیبوتی مستقر هستند) از مهم‌ترین دلایل اهمیت راهبردی این کشور هستند. - وابستگی زیرساخت‌های اصلی کشور جیبوتی و نیروهای فرمانطقه‌ای مستقر در آن به سوخت، باعث ایجاد امکانات دریافت، نگهداری، ذخیره‌سازی و توزیع سوخت در قالب پایانه بندری سوخت دلار گردیده است و سوخت، می‌تواند اصلی‌ترین عامل رشد اقتصادی و مهم‌ترین هدف حساس و حیاتی نظامی در آینده این کشور باشد. - بررسی تاریخی روابط ج.ا.ایران با کشورهایی که برای ایجاد پایگاه مناسب شناخته شده‌اند. |
| | دیپلماتیک | <ul style="list-style-type: none"> - توانایی کمک‌رسانی به وزارتخانه‌ها و مسئولین بخش خصوصی. - توانایی اعمال قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در محدوده مناطق دریایی. - توانایی قدرت مذاکره و قابلیت سیاسی و دیپلماتیک. - ایجاد رابطه دوستانه با کشورهای مورد نظر و غیرشکننده به گونه‌ای که با یک اعمال نفوذ ساده از سوی کشورهای دشمن این رابطه از بین نرود. |

با در نظر گرفتن وضعیت ژئوپلیتیک، تهدیدات (نظامی و غیرنظامی) و همچنین مصاحبه با صاحب‌نظران و خبرگان کشوری و لشکری به ویژه فرماندهان اعزامی به خلیج عدن، ۲ بُعد (موقعیت و ظرفیت) و ۷ مؤلفه ایجاد پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن شامل پشتیبانی، اطلاعاتی، عملیاتی، دیپلماسی دریایی، راهبردی و ژئوپلیتیک شناسایی گردید. با در نظر گرفتن ابعاد شناسایی شده، از طریق ابزارهای تحقیق (میدانی و کتابخانه‌ای) مؤلفه‌ها و شاخص‌های هریک از ابعاد استخراج گردیدند که در جدول شماره (۲) نشان داده شده است.

جدول شماره (۲): الگوی مفهومی تحقیق

| شاخص | مؤلفه | ابعاد | |
|--|----------|-----------------|--|
| توانایی پشتیبانی قطعات فنی و تجهیزات، توانایی پشتیبانی مواد مصرفی خواربار، سوخت و آب، توانایی ارائه کمک‌های فنی و تعمیراتی توانایی ارائه آموزش به نیروی دریایی کشورهای دوست توانایی ارائه کمک‌های امدادی و پشتیبانی توانایی ارائه کمک‌های دارو و درمان توانایی ارائه خدمات غواصی توانایی ارائه کمک‌های بشر دوستانه و کمک به مردم در هنگام وقوع بلایای طبیعی توانایی انبارداری، توزیع و تأمین | پشتیبانی | ظرفیت- ابعاد | عوامل ایجاد پایگاه پشتیبانی در منطقه بین‌المللی خلیج عدن |
| توانایی حضور مؤثر و فعال در آب‌های آزاد (گسترش در سطح دریاها، نمایش پرچم، اقتدار ملی و الهام‌بخشی، بازدید از نیروهای دریایی دوست و میزبانی از آنها) توانایی دسترسی آسان به آب‌های مورد نظر در خلیج عدن- دریای عربی- تنگه باب‌المندب و دریای سرخ توانایی انجام گشت‌های دریایی در مناطق دریایی مورد علاقه و بین‌المللی توانایی انجام رزمایش‌ها و تمرینات دریایی دوجانبه و چندجانبه توانایی انجام عملیات دریایی مشترک توانایی برقراری امنیت دریایی | عملیاتی | | |

| شاخص | مؤلفه | ابعاد | |
|---|-----------------|------------|--|
| توانایی گردآوری اطلاعات توانایی انتقال اطلاعات توانایی استفاده از وسایل ارتباطات نظامی و سامانه های الکترونیکی ومخابراتی توانایی برقراری امنیت اطلاعاتی | اطلاعاتی | | |
| توانایی کمک‌رسانی به وزارت‌خانه‌ها و مسئولین بخش خصوصی توانایی اعمال قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در محدوده مناطق دریایی توانایی قدرت مذاکره و قابلیت سیاسی و دیپلماتیک توانایی قدرت و قابلیت‌های کلیدی در پشتیبانی مؤثر از اهداف سیاست خارجی | دیپلماسی دریایی | | |
| توجه به مسائل سیاسی و روابط دیپلماسی کشورها با نگاه به آینده پیش‌بینی تقریبی از آینده سیاسی کشور موردنظر دارا بودن قرابت نظام حکومتی و همسویی با نگرش و دیدگاه‌های ج.ا.ایران دارا بودن موقعیت راهبردی برای کشورمان از نظر نفوذ سیاسی در این کشور دارا بودن همسویی افکار مسئولین نظام حکومتی آن کشور با کشور ما همسو بودن در شرایط بحران به عنوان یک پایگاه جهت استفاده راهبردی | راهبردی | | |
| امکان دسترسی نزدیک به یگان های شناور خلیج عدن امکان دسترسی به تجهیزات و اقلام مورد نیاز امکان اشراف اطلاعاتی و سیطره لازم در تنگه های راهبردی دارای فرودگاه مناسب بر ای امداد و پشتیبانی در حداقل زمان توانایی استفاده بهینه از قابلیت‌های ژئوپلیتیکی و ظرفیت‌های ملی کشورهای منطقه داشتن ثبات سیاسی وزن ژئوپلیتیکی بالا | ژئوپلیتیکی | ژئوپلیتیکی | |

۳. یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آنها

در خصوص ارقام راجع به فراوانی و درصد پاسخ‌دهندگان بر مبنای ویژگی‌های مختلف مانند سطح تحصیلات، سنوات خدمتی و درجه، در قالب جدول فراوانی ارائه شد. از مجموع ۵۰ پرسشنامه توزیع شده در بین جامعه آماری با ویژگی‌های:

(۱) کسانی که به عنوان مسئول یگان عملیاتی به مأموریت خلیج عدن اعزام گردیدند.

یکی از متغیرهای مستقل دارای رابطه خطی با متغیر وابسته است و مدل رگرسیونی برازش شده معنی دار می باشد.

جدول شماره (۳): ضرایب

| مقدار احتمال | T | ضرایب غیر استاندارد | | ضرایب استاندارد | الگو |
|--------------|-------|---------------------|--------|-----------------|-----------|
| | | انحراف استاندارد | B | Beta | |
| ۰/۷۵۸ | ۳/۲۷۴ | ۸/۷۲۱ | ۳۰/۴۷۱ | | ثابت |
| ۰/۰۰۰ | ۵/۶۱۲ | ۰/۰۴۶ | ۰/۶۵۳ | ۰/۱۸۴ | بعد ظرفیت |
| ۰/۰۰۵ | ۱/۲۳۸ | ۰/۱۶۶ | ۰/۹۳۹ | ۰/۱۰۹ | بعدموقعیت |

در جدول شماره (۳) ضرایب‌های متغیرهای مستقل و میزان تأثیر آنها بر متغیر وابسته و همچنین بررسی معنی داری تک تک ضرایب انجام می شود. مشاهده می شود که تمامی مقادیر احتمال، درج شده در جدول کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد. این امر بیانگر این مطلب می باشد که فرض تساوی ضرایب رگرسیونی با صفر رد می شود و تمامی متغیرها وارد الگو می شوند. در واقع تمامی ابعاد بررسی شده در پژوهش بر الگوی پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن اثرگذارند. بنابراین فرضیه اصلی اثبات می شود. با توجه به اعداد ستون Beta در جدول نتایج زیر حاصل می گردد:

الگوی پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن = بعد ظرفیت ۰/۱۸۴ + بعد موقعیت ۰/۱۰۹
 بُعد ظرفیت با عدد ۰/۱۸۴ بیشترین تأثیر و بعد موقعیت با عدد ۰/۱۰۹ در رتبه بعدی بر الگوی پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن تأثیر دارند.

۲-۳. تحلیل عاملی تأییدی (انجام آزمون کی.ام. ا^۱ و بارتلت^۲)

در خصوص نتایج آزمون KMO و Bartlett در الگوی پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن، شاخص KMO کوچک بودن همبستگی جزئی بین متغیرها را بررسی می کند و از این طریق مشخص می کند که آیا واریانس متغیرهای تحقیق، تحت تأثیر واریانس مشترک برخی

1. KMO
2. Bartlett

در این قسمت برای بررسی صحت متغیرها و عوامل وارد شده در الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن، اقدام به انجام تحلیل عاملی تأییدی می‌شود. برای انجام این تحلیل از نرم افزار AMOS استفاده شده است..

در خروجی اول، تمامی ابعاد مسئله بر الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن اثرگذار بوده‌اند. این نتیجه را بر اساس پیکان‌هایی که از الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن بر ابعاد رسم شده دریافت گردیده است. بر روی هر پیکان عددی نوشته شده که نشان‌دهنده میزان همبستگی میان بعد مربوطه و الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن می‌باشد. این میزان به دلیل دارا بودن مقدار مثبت، بیان‌کننده تأثیر مستقیمی است که ابعاد بر روی الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن دارا هستند.

در خروجی بعدی (جدول) میزان تأثیر هر بعد بر الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن مشخص گردیده است. به عنوان مثال اگر بعد موقعیت (۱) یک واحد افزایش یابد، الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن ۰/۰۱۷ واحد افزایش می‌یابد. به طور کلی می‌توان اذعان داشت که با توجه به تمامی نتایج به دست آمده، مدل طراحی شده برای الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن مناسب می‌باشد.

نتیجه مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که در ایجاد پایگاه در حوزه بعد ظرفیت، پشتیبانی از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و در این مؤلفه، شاخص امکان تأمین کارکنان متخصص بالاترین اهمیت را داراست.

جدول شماره (۵): ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد ظرفیت در الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن

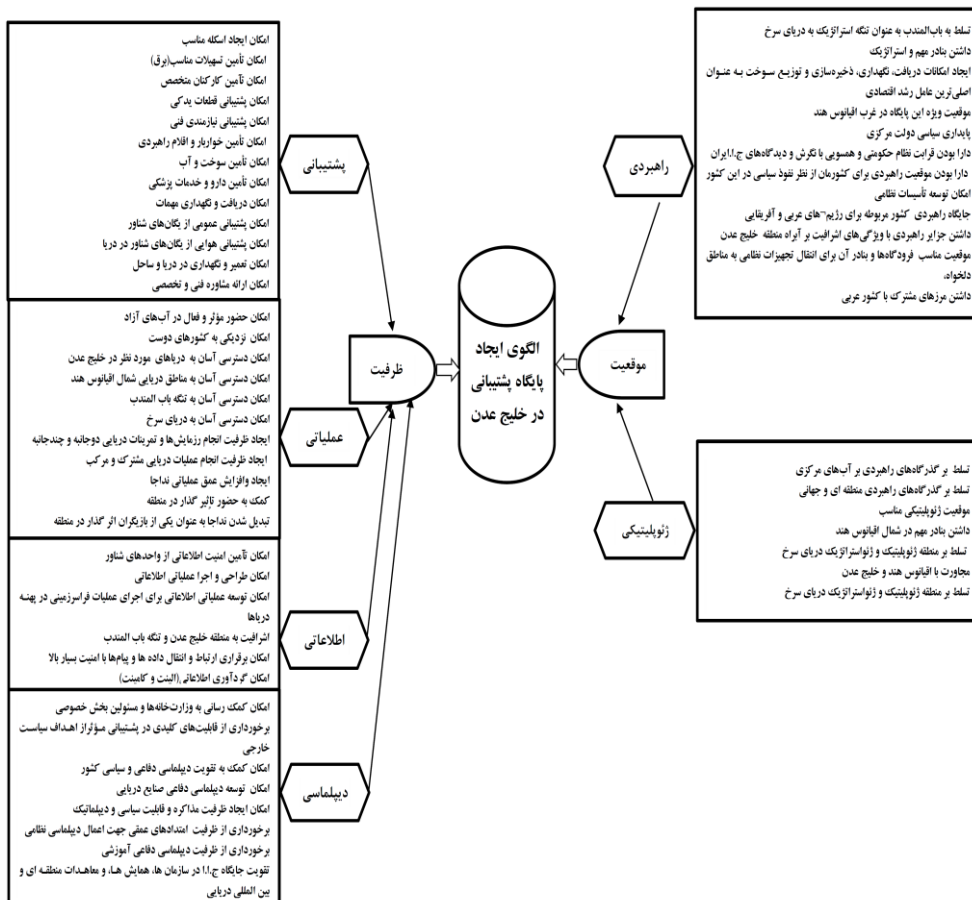
| مؤلفه | شاخص‌ها | میزان همبستگی (Beta) |
|-------------------|---------------------------------|----------------------|
| پشتیبانی ۰/۳۵۰ | امکان ایجاد اسکله مناسب | ۰/۲۵۰ |
| | امکان تأمین تسهیلات مناسب (برق) | ۰/۲۵۰ |
| | امکان تأمین کارکنان متخصص | ۰/۵۱۳ |
| | امکان پشتیبانی قطعات یدکی | ۰/۲۸۴ |
| | امکان پشتیبانی نیازمندی فنی | ۰/۰۸۳ |

| مؤلفه | شاخص ها | میزان همبستگی (Beta) |
|-------|--|----------------------|
| | برخورداری از ظرفیت دیپلماسی دفاعی آموزشی | ۰/۱۷۶ |
| | برخورداری از ظرفیت روابط دوستانه بین ج.ا.ایران و کشور میزبان | ۰/۲۳۱ |
| | تقویت جایگاه ج.ا.ایران در سازمان‌ها، همایش‌ها و معاهدات منطقه‌ای و بین‌المللی دریایی | ۰/۳۸۶ |

تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق در ارتباط با الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن نیز مبین آن است که مؤلفه عملیاتی پس از پشتیبانی بیشترین اهمیت را در الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن داراست. در بین شاخص‌های این مؤلفه، امکان تأمین کارکنان متخصص نیز بیشترین اهمیت را داراست.

جدول شماره (۶): ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد موقعیت در الگوی پایگاه پشتیبانی در خلیج عدن

| مؤلفه‌ها | شاخص‌ها | میزان همبستگی (Beta) |
|----------------------------------|--|----------------------|
| راهبردی Beta=۰/۴۶۵ | داشتن بنادر مهم و راهبردی | ۰/۱۰۵ |
| | ایجاد امکانات دریافت، نگهداری، ذخیره‌سازی و توزیع سوخت به عنوان اصلی‌ترین عامل رشد اقتصادی | ۰/۴۹۹ |
| | موقعیت ویژه این پایگاه در غرب اقیانوس هند | ۰/۰۷۰ |
| | پایداری سیاسی دولت مرکزی | ۰/۹۳۱ |
| | دارابودن قرابت نظام حکومتی و همسویی با نگرش و دیدگاه‌های ج.ا.ایران | ۰/۳۳۹ |
| | دارابودن موقعیت راهبردی برای کشور ایران از نظر نفوذ سیاسی در این کشور | ۰/۳۰۲ |
| | امکان توسعه تأسیسات نظامی | ۰/۳۱۸ |
| | جایگاه راهبردی کشور مربوطه برای رژیم‌های عربی و آفریقایی | ۰/۲۱۲ |
| | داشتن جزایر راهبردی با ویژگی‌های اشرافیت بر آبراه منطقه خلیج عدن | ۰/۲۶۲ |
| | موقعیت مناسب فرودگاه‌ها و بنادر آن برای انتقال تجهیزات نظامی به مناطق دلخواه | ۰/۰۰۸ |
| ژئوپلیتیکی Beta=۰/۳۲۱ | داشتن مرزهای مشترک با کشور عربی | ۰/۳۱۹ |
| | تسلط بر گذرگاه‌های راهبردی بر آب‌های مرکزی | ۰/۴۴۰ |
| | تسلط بر گذرگاه‌های راهبردی منطقه‌ای و جهانی | ۰/۰۲۶ |
| | موقعیت ژئوپلیتیکی مناسب | ۰/۰۶۲ |
| | داشتن بنادر مهم در شمال اقیانوس هند | ۰/۲۸۸ |
| | تسلط بر منطقه ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک دریای سرخ | ۰/۱۰۴ |
| مجاورت با اقیانوس هند و خلیج عدن | ۰/۱۷۴ | |



شکل شماره (۱): الگوی ایجاد پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن

۴-۲. پیشنهادها

- (۱) نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران با پیگیری مستمر و مداوم با ستاد ارتش و ستادکل نیروهای مسلح نسبت به پیاده‌سازی الگو اقدام نمایند.
- (۲) تحقیقی در خصوص تدوین راهبردهای ایجاد پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن انجام شود.
- (۳) نیروی دریایی راهبردی ارتش ج.ا.ایران با تشکیل کارگروه تخصصی با توجه به الگوی ارائه شده نسبت به تعیین مکان ایجاد پایگاه پشتیبانی در حوزه خلیج عدن اقدام نمایند.



